

SUNUM ve DEĞERLENDİRME TOPLANTISI

**“Toplumsal Muhalefetin Yeni Boyutu Gezi Parkı
ve Türkiye Siyaseti:
CHP Açısından Bir Değerlendirme*”**

Sunum: Prof. Dr. Sencer AYATA

**İstanbul
30 Mayıs 2014**

***Ekli metin, Cumhuriyet Halk Partisi Bilim, Yönetim ve Kültür Platformu bünyesinde hazırlanmış olan bir çalışmanın tam alıntısı olup, çalışmanın özgün kopyası Platform tarafından 31.5.2014 itibarı ile ayrıca yayınlanacaktır. Metinde koyu ve italik olarak yapılan vurgular TDE olarak yapılan alıntılardır.**

CHP VE GEZİ HAREKETİ

Giriş

Gezi Hareketi, Türkiye’de demokratik kültürün geniş kitleler tarafından benimsendiğini tüm dünya kamuoyuna gösteren büyük bir toplumsal harekettir. Gezi Hareketi, bilimsel araştırmaların ve konuya ilişkin yapılan tüm değerlendirmelerin ortaya koyduğu gibi kendiliğinden gelişmiş, iç veya dış bir merkezden kumanda edilmeyen ve hiyerarşisi bulunmayan bir harekettir. Ne yazık ki AKP Hükümeti, haklı gerekçelere dayanan ve meşru talepleri olan bu sivil toplum hareketini, hemen her konuda yaptığı gibi itibarsızlaştırma çabasına girişmiştir. Demokrasiyi yalnızca oy çokluğundan ibaret gören AKP, çoğulcu demokrasilerin vazgeçilmez bir unsuru olan, iktidarın farklı toplum kesimlerinin taleplerini dinlemesi ve katılımcı bir yönetim anlayışı benimsemesi ilkesini bir kez daha görmezden gelmiştir. Bununla da yetinmeyerek Gezi Hareketi’ni uluslararası bir komplo gibi gösteren “Gezi davası”nı oluşturmuş ve anayasal haklarını kullanmak dışındahiçbir amacı bulunmayan yurttaşları yargı yoluyla cezalandırma çabası içine girmiştir. Bu girişim, yurttaşların ufak eleştirilerini dahi uluslararası entrikaların parçası olarak gören ve hemen darbecilikle yaftalayan komplocu AKP zihniyetinin bir uzantısıdır.

CHP için Gezi Hareketi, Türkiye’de giderek kısıtlanan ve baskı altına alınan özgürlüklerin savunulması için verilen tarihi bir demokrasi mücadelesidir. CHP için Gezi Hareketi, ülkemizde özgürlükçü, katılımcı ve çoğulcu demokrasi mücadelesi doğrultusunda atılmış tarihi bir adımdır. CHP kuruluş felsefesinden gelen anlayışla doksan yıllık siyasi tarihi boyunca Türkiye’de gerçekleştirilen tüm ilerici toplumsal hareketlerin yanında ve çoğu zaman merkezinde yer almıştır.

CHP Gezi Değerlendirmesi, bu büyük toplumsal hareketi tüm boyutlarıyla ele almayı ve CHP açısından önemini ortaya koymayı amaçlamaktadır.

I. Gezi Hareketine Katılım

Öncelikle vurgulamak gerekir ki; Gezi Hareketi çok bileşenli ve çoklu yapıya sahip bir toplumsal harekettir.

Gezi Hareketi’ne ilişkin en çok tartışılan konuların başında eylemlere katılanların kimler ya da hangi toplum kesimleri olduğu yer almaktadır. Konuya ilişkin olarak farklı gözlemciler farklı değerlendirmeler yapmış, Gezi Hareketine katılımın farklı boyutlarının altını çizmişlerdir. Bununla birlikte eylemler sürerken yapılan araştırmalardan yararlanarak-hata paylarını da göz ardı etmeksizin-GeziHareket’in bileşenlerine ilişkin bazı temel sonuçlara ulaşmak mümkündür. Araştırma verileri, eylemcilerin yaş ve cinsiyet gibi demografik özelliklerinin, sosyo-ekonomik konumlarının ve siyasi/ideolojik eğilimlerinin ana hatlarınınortaya konulmasını mümkün kılmaktadır.

Öncelikle vurgulamak gerekir ki;Gezi Hareketi çok bileşenli ve çoklu yapıya sahip bir toplumsal harekettir. Öğrenciler, beyaz yakalılar, Aleviler, işçiler, kadınlar, esnaf, Kürtler, LGBT bireyler ve topluluklar,eylemlere doğrudan katılmasalar da destek veren ev kadınları ve daha birçok toplum kesimi süreç içinde yer almıştır.

Gezi Hareketi'ne katılım biçimleri de farklı olmuştur: Meydanları dolduranlar, sokaklarda direnenler, tıbbi ve hukuki destek sunanlar, semtlerde tencere tava çalanlar, park forumlarına katılanlar, sosyal medyada yer alanlar, gıda barınma gibi lojistik sağlayanlar, dolaylı destek ve yardımda bulunanlar... Özetlemek gerekirse farklı bileşenleri ve eylem türleri ile Gezi Hareketi çok katmanlı ve birden çok mekânda gerçekleştirilen büyük bir kentsel protesto hareketidir.

Cinsiyet ve Kuşaklar

...eylemlere kadınlar ve erkekler neredeyse eşit oranlarda katılmıştır. ...Gezi Hareketi'nde kadınlar Türkiye'nin başat bir siyasi aktörü durumuna gelmiştir.

Gençler fiziki olarak eylemlerde ön safta oldukları için Gezi Hareketi'ne ilişkin yapılan değerlendirmelerde en çok onlar üzerinde durulmuştur.Oysa eylemlere kadınlar ve erkekler neredeyse eşit oranlarda katılmıştır. Diğer bir deyişle genç katılımı kadar önemli bir boyut da kadın katılımıdır. Türkiye'de giderek artan toplumsal ve kültürel çatışmanın merkezinde yer alan kadınlar, protestolara ve siyaset sahnesine doğrudan, tüm ağırlıkları ile katılmıştır. Gezi Hareketi'nde kadınlar Türkiye'nin başat bir siyasi aktörü durumuna gelmiştir. Özellikle genç kadınların yoğun katılımı Gezi'nin tüm dünyada çağdaş bir siyasal hareket olarak algılanmasını ve bu nedenle büyük sempati toplamasını sağlamıştır.

Gezi Hareketi'nin çoğulcu ve eşitlikçi karakteri, kurallı yaşama yapılan güçlü vurgu, yeniliğe açıklık, şiddete yer vermeyen yaratıcı eylem yaklaşımı tüm dünyanın dikkatini çekmiştir.Diğer bir deyişle dünya kamuoyu, Türkiye'de demokratik kültürü ve çağdaş yaşam tarzını benimsemiş dışı açık,geniş ve etkin bir toplum kesiminin var olduğunu görmüştür. Gezi Hareketi,Türkiye'yi tüm dünyaya yeni ve yaratıcı kültüre sahip modern bir ülke olarak tanıtmıştır. Çok sayıda yabancı yazar Türkiye'nin bu yüzüyle bir gelişmiş ülke görüntüsü verdiğini belirtmiştir. Yurt dışı ziyaretlerinde bulunan siyasetçilerden gazetecilere, köşe yazarlarından düşünce kuruluşu üyelerine kadar hemen herkese ilk ve en çok sorulan soru Gezi Parkı olayları olmaktadır.

Gezi Hareketi'ne genç, orta kuşak ve yaşlı her yaşta yurttaş katılmıştır. Gezi Parkı'nın içerisinde yaşananlar ayrı değerlendirildiğinde,tazyikli su ile biber gazının polis tarafından yoğun olarak kullanıldığı tüm alanlarda eylemcilerin büyük çoğunluğu gençlerden oluşmaktaydı. Onların hemen çevresinde, mahalle gösterilerinde ve diğer kentlerde yürütülen eylemlerde yaş ortalaması daha yüksekti. Tüm dünyanın ilgi odağında ise olayların merkezinde yer alıp biber gazı, tazyikli su ve polis şiddeti ile en çok yüz yüze gelerek sürecin lokomotifini olan gençler vardı. Nitekim araştırmalar katılanların ortalama yaşının yirmi beş ile otuz arasında olduğunu ve en yüksek oranda katılımın 20-24 yaş

grubunda görüldüğüne işaret etmektedir. Bu nedenle Gezi Hareketi'ni öncelikle bir genç kuşak hareketi olarak nitelendirmek mümkündür.

Gençler arasında hem öğrenciler hem de çalışanlar yer almıştır. Çalışan gençler protesto gösterilerine ve eylemlere mesai sonrası katılan ve bazen bütün geceyi sokaklarda ya da meydanda uykusuz geçirdikten sonra işlerine dönen kimselerdir. Özellikle eylemcilerin en genç kesimini tanımlamak için 'dijital kuşak', 'internet kuşağı', 'Y kuşağı', '90 kuşağı' gibi deyimler kullanılmıştır. Gençlerin kişisel ve toplumsal özellikleri yapılacak yeni araştırmaların katkılarıyla daha ayrıntılı olarak belirlenecektir. Bu aşamada farklı disiplinlerden uzmanların altını çizdiği temel özellikleri dikkate alarak bazı sonuçlara ulaşmak mümkün görünmektedir.

Gençler genellikle az çocuklu ailelerden gelmektedir. Çocuk merkezli çekirdek ailelerin çocuklarıdır. Çoğunun eğitim düzeyi Türkiye ortalamalarının üzerinde olan bu aileler henüz çocukları doğmadan çocuk ve çocuk yetiştirme hakkında kitaplar okumuş kimselerdir. Çocukların kendi odaları olmuş, kendi odalarında televizyon seyretmiş, kendi bilgisayarlarını kullanmışlardır. Aileler çocuklarının eğitimine büyük önem vermiş, ellerindeki maddi ve manevi kaynakları çocukların eğitimlerini en iyi şekilde alabilmeleri amacıyla seferber etmiştir. Çocuğa verilen değer ve önemin bir başka yansıması bireysel özgürlüğe verilen önemdir. Anne ve babalar, kendilerinin geçmişte gördükleri aile ve toplumsal çevre baskısına çocuklarının maruz kalmaması için özel çaba harcamışlardır.

Gençlerin, bireyselliği ön plana çıkartan, kendilerine buyurganlıkla yaklaşılmasından hoşlanmayan, aşırı denetime tepki gösteren ve otoriter eğilimlerin karşısına hemen dikilebilen kimseler olmaları büyük ölçüde aile, akran ve başta televizyon olmak üzere medyanın etkilerinin sonucu olmuştur. Önceki kuşaklarda daha yaygın olarak karşılaşılan resmiyet, itaat, disiplin ve otoriteye sadakat gibi davranış özelliklerine genç kuşakta daha az rastlanmaktadır. Uzmanlar gençlerin özgüvenlerinin yüksek, inisiyatif alma yeteneklerinin gelişmiş, girişimcilik ve yaratıcılık yönlerinin güçlü olduğunu vurgulamaktadır.

Gelişmiş ülkelerde yaşanan 68 Hareketi'nde gençler ve aileleri arasındaki kuşak çatışması ön plana çıkmıştır. Gezi Hareketi'ne katılan gençler ise anne ve babalarına yakındır. Gençler kendi anne ve babalarından çok toplumdaki ataerkil, buyrukçu ve tutucu kültür ve siyaset anlayışı ile çatışmaktadır. Kendilerine "hayır" denilmesine alışık olmayan gençler buyurganlığa ve yasa dışılığa karşı çıkmışlardır. Başkalarının yaşamlarına müdahale etmesine güçlü ve kararlı bir tepki vermişlerdir. Gözlemciler, gençlerin isyanının altında, "yaşam tarzıma dokunma, değerlerimi aşığılama" tavrının yattığını öncelikle vurgulamaktadır.

İnterneti ve sosyal medyayı yoğun olarak kullanan gençlerin yaşamları büyük ölçüde İnternet ve mobil telefon merkezlidir. Gençler fiziki dünyadayaşadıkları ölçüde sanal dünyada da yaşamaktadır. Gençlerin yeni iletişim teknolojilerini iyi kullanmaları bilgiye kolay ulaşabilmelerini ve tüm dünya ile bağlantılı olmalarını sağlamıştır.

Gezi Hareketi'ne Katılan Toplum Kesimleri

Gezi Hareketi'nin ön saflarında yer alan eylemci çekirdeğin arkasında ve çevresinde, onları destekleyen ve bazıları meydanları hiç terk etmeyen daha büyük kalabalıklar oluşmuştur. ...Gezi Parkı'nda en yoğun olarak temsil edilen grup beyaz yakalılar yani "yeni orta sınıf"tır.

Gezi, İstanbul'da bir kentsel protesto hareketi olarak başlamış ve gelişmiş, diğer kentlere yayılmasına rağmen kırsal yerleşimlere sığmamıştır. Gezi Hareketi özellikle büyük kentlerde lokomotif rolü oynayan gençlere ek olarak başka halkaları ve toplumun diğer kesimlerini de içine alarak genişlemiştir. Gezi Hareketi'nin ön saflarında yer alan eylemci çekirdeğin arkasında ve çevresinde, onları destekleyen ve bazıları meydanları hiç terk etmeyen daha büyük kalabalıklar oluşmuştur. Bu halkada yer alanlar ön saflarda olmamakla birlikte çok defa güvenlik kuvvetleri ile yüz yüze gelmişler ya da atılan biber gazından etkilenmişlerdir. Üçüncü halka tüm Türkiye'de milyonların katıldığı semt veya mahalle hareketleridir. Gezi Hareketi'ni kitleselleştiren ve büyük bir toplumsal protesto hareketine dönüştüren ikinci ve üçüncü halkalarda yer alan milyonlarca eylemci olmuştur. Mitinglerin yüzbinlere ulaşması farklı toplum kesimlerinin ve geniş halk katmanlarının katılımıyla sağlanmıştır. İşçi sendikaları sürece genel greve giderek destek vermiştir. AKP'nin sosyo-kültürel alanı tutuculaştırmasından rahatsızlığını gizlemeyen çok sayıda işveren desürece dolaylı yollardan destek vermiştir.

Eylemcilerin mesleki kompozisyonu konusunda Gezi çevresi ve Ankara'da yapılan araştırmalar benzer sonuçlar vermektedir. Eylemcilerin yarısından biraz fazlası ücret ve maaş karşılığı çalışan kimselerdir. Gezi Hareketi'ne en yoğun olarak katılanlar, aralarında beyaz yakalılarının çoğunluğu oluşturduğu ücretliler ve öğrencilerdir. Katılımcıların gövdesini yüksek eğitimli, kayıtlı istihdam altında çalışan, uzmanlaşmış meslek sahibi, kentli beyaz yakalılar ve öğrenciler oluşturmuştur. Bu veriler eylemlerin başını çeken toplumsal kesimin, kente son yıllarda göç etmiş, düşük gelirli, güvencesiz, kayıt dışı sektörlerde çalışan kent yoksulları olmadığını göstermektedir. Bununla birlikte özellikle yoğun Alevi katılımı Gezi Hareketi'nin büyük kentlerin yoksul çevre semtlerine yayılmasına ve daha geniş halk kesimlerini etkilemesine yol açmıştır.

Araştırmalar eylemcilerin eğitim düzeyinin İstanbul ortalamalarını geride bırakacak ölçüde yüksek olduğunu ortaya koymaktadır. Her on eylemciden biri yüksek lisans ve doktora sahibidir ve yarısından biraz fazlası yüksekokul mezunudur. Lise mezunu olarak görünenlerin çoğunluğu hali hazırda üniversite eğitimine devam etmektedir. Her dört ve bazı araştırmalara göre her üç eylemciden biri üniversitede öğrencidir. Lise bitirmemiş olanlar yüzde on, sadece ilkokul mezunları ise yüzde 5'in altında kalmaktadır. Daha çarpıcı bir bulgu ise eylemcilerin babalarının üçte birinden fazlasının üniversite ve yaklaşık dörtte birinin lise mezunu olmasıdır. Yüksek eğitim ile ücretli ve maaşlı çalışmayı yan yana koyduğumuzda karşımıza eylemcilerin ana gövdesini oluşturan yüksek eğitimli beyaz yakalılar çıkmaktadır.

Gezi Parkı'nda en yoğun olarak temsil edilen grup beyaz yakalılar yani "yeni orta sınıf"tır. Son yıllarda orta sınıf kavramı bazı yazarlar tarafından sadece AKP döneminde yükselişe geçen Anadolu kökenli muhafazakâr girişimcileri tanımlamak için de

kullanılmaktadır. Burada üzerinde durulan yeni orta sınıf ise sosyolojide kullanıldığı gibi gelir, eğitim ve meslek türü dikkate alınarak oluşturulmuş farklı bir kavramdır. Yeni orta sınıf bulunduğu konuma eğitim ve uzmanlık deneyimi sonucu gelmiş ve ücret ya da maaş karşılığı çalışan kimseleri kapsamaktadır. Yeni sıfatı bu sınıfı, 'eski' ya da geleneksel kentli orta sınıftan yani esnaf ve sanatkârlardan, yani dükkân sahiplerinden ayırmak için kullanılmaktadır. Yeni orta sınıf ile en çok örtüşen kavram beyaz yakalılardır.

Yeni orta sınıf, tüm dünyada ve özellikle gelişen toplumlarda en hızlı büyüyen toplum kesimidir. Vasıflı ya da kalifiye işgücü denildiği zaman artık öncelikle beyaz yakalı yeni orta sınıf mensupları anlaşılmalıdır. Türkiye'de yüksekokul mezunlarının oranı yüzde 15'e, lise mezunlarının oranı ise yüzde yirmi 5'e yaklaşmaktadır. Türkiye'de artık her üç kişiden biri en az lise mezunudur. Ayrıca dört milyonu aşkın kimse yüksekokul öğrencisidir. Araştırma verileriortalamanın üzerinde eğitimesahip olan bu genç, kentli ve sayıları her geçen gün hızla artan orta sınıfın Gezi Hareketi'ne katılımın omurgasını oluşturduğunu kanıtlamaktadır.

İstanbul eylemlerinde bu kesim içinde yer alan ve *kozmpolit kentliler* olarak nitelendirebileceğimiz bir kesimin katılımı özellikle dikkat çekici olmuştur. Kozmpolit kentliler, kültür sermayesi, entelektüel birikimi ve profesyonel bilgileri yüksek kimselerdir. Yaşamlarında İstanbul ilgisi özel bir yer tutmaktadır: Onlar sadece İstanbul'da yaşama, İstanbul'u yaşama değil adeta İstanbul'la yaşamaktadır. İstanbul'un giderek büyüyen kültür endüstrisinin ürünlerini en çok kozmpolit kentliler tüketmektedir. Bienallere, müzik, film festivallerine gitmekte, tiyatroları, sanat galerilerini yakından izlemektedirler. İstanbul'un tarihi mirası ile olduğu kadar doğası ile de ilgilidirler. İstanbul'un sokak kültürünü seven kozmpolit kentliler, kamu alanlarının korunmasına büyük önem vermektedir. İstanbul'un aşırı derecede metalaşması, kamu alanlarının yok edilmesi, betonlaşma ve çevre tahribatı konularında çok duyarlıdırlar. İstanbul'un arzu etmedikleri biçimde şekillendirilmesine ve özel hayatlarının giderek artan ölçülerde siyasi olarak düzenlenmesine kararlı biçimde karşı çıkmaktadırlar.

Yeni orta sınıfın harekete geçmesinde bazı etkenler ve süreçler önemli rol oynamıştır. Türkiye'de eğitilmiş nüfusun işsizliği çok yüksek düzeydedir ve eğitilmiş gençler arasında işsizlik ülkenin en önemli sorunu olarak görülmektedir. İş bulabilen lise mezunlarının önemli bir bölümü asgari ücret karşılığı çalışmaktadır. Gençlerin, beyaz yakalıların ve özellikle Alevilerinerek kamusal ve gerekse ekonomik kaynakların siyasi kriterlere göre dağıtılmasından yani yandaş kapitalizminden giderek daha fazla şikâyetçi olduğu görülmektedir. Diğer yandan çalışan beyaz yakalılar kurum içi rekabet ve performans baskısından kaynaklanan aşırı çalışma yükü ve bunun doğurduğu stresi bunaltıcı bulmaktadır. Hükümet'in siyasi özgürlükleri giderek daha fazla kısıtlaması ve özel yaşama müdahalelerini yoğunlaştırması Gezi direnişine katılanlar tarafından kabul edilemez bulunmaktadır. Eylemciler Hükümet'in otorite yanlısı tavrına ve sert baskısına karşı çıkmaktadır.

Sonuç olarak öğrencisiyle, genciyle, kadınıyla ve farklı konumlarda yer alan mensupları ile yeni orta sınıf Gezi Hareketi'ne ve dolayısıyla büyük bir demokrasi hareketine damgasını vurmuştur.

Siyasi Gruplar

Eylemi başlatanlar çevre duyarlılığını ve kamu çıkarlarını savunan örgütlenmelerdir. ... Katılımcıların büyük çoğunluğu kendilerini öncelikle cumhuriyetçi olarak tanımlamaktadır.

Gezi Hareketi'ni siyasete hiç karışmamış gençlerin eylemleri ile sınırlı gösteren değerlendirmeler yaşanan sürecin bazı önemli yönlerini göz ardı etmektedir. Gezi eylemlerini başlatan Taksim Platformu yaşanan olayların öncesinde oluşmuş ve Platform'a çok sayıda siyasi kuruluş ve sivil toplum örgütü destek vermiştir. Eylemi başlatanlar çevre duyarlılığını ve kamu çıkarlarını savunan örgütlenmelerdir. Söz konusu grupların büyük çoğunluğu sol eğilimlidir. Olaylar ivme kazanınca direnişte önderlik rolü oynayan Beşiktaş Çarşı Grubu da kendisini toplumsal konular karşısında duyarlı bir grup olarak tanımlamıştır.

Gezi Hareketi İstanbul'a ve Türkiye'nin birçok kentine hızla yayılmıştır. Yüzlerce mahallede yürüyüşler yapılmış, maç sonrası olduğu gibi araba kornaları çalınmış, tencere ve tavalara vurulmuştur. Mahalle toplantılarının en yaygın görüntüsü yeni özgürlük simgesi olarak nitelendirilen üstünde Atatürk resmi olan bayraklar olmuştur. Polis müdahalesinin olmadığı ve genellikle şenlik havasında geçen bu toplantılara katılanların üçte ikisi, hatta bazı yerlerde dörtte üçü CHP seçmenlerinden oluşmaktaydı.

İstanbul ve Ankara'da yapılan araştırmalar eylemcilerin en çok beğendikleri kişinin Atatürk olduğunu göstermektedir. Deniz Gezmiş başta olmak üzere sol gençlik liderlerine duyulan ilgi de dikkat çekmektedir. Katılımcıların büyük çoğunluğu kendilerini öncelikle cumhuriyetçi olarak tanımlamaktadır. Eylemcilerin büyük çoğunluğu siyasi kimliklerini aynı zamanda sosyal demokrat, demokrat, laik, devrimci ve sosyalist olarak ifade etmektedir. Araştırmalar Kürt kimliğini vurgulayarak eylemlere bireysel olarak katılan bir kesimin varlığını da ortaya koymaktadır. Kendilerini milliyetçi olarak tanımlayanların oranı yüzde iki-üç düzeyinde kalırken sağ kimlik vurgusu yapanlara hemen hiç rastlanmamaktadır. Diğer gruplar örneğin anti-kapitalist Müslümanlar toplumsal harekete önemli bir renk kazandırmış olmakla birlikte istatistiki temsil olarak göze çarpmamaktadır.

Araştırmalar eylemcilerin yaklaşık üçte ikisinin önceden oy kullandığını göstermektedir. Son seçimde CHP'ye oy verenler araştırmaların çoğunda her üç kişiden ikisi ile her dört kişiden üçü arasında değişmektedir. Yalnızca bir araştırma CHP desteğini yüzde ellinin altında, yüzde 41 düzeyinde belirlemiştir. Katılımcıların yarısı orta sınıf ağırlıklı ve CHP belediyelerinin yönetiminde olduğu ilçelerden gelen kimselerdir. Taksim'e mesafe uzadıkça ve semtlerin ortalama gelir düzeyi düştükçe katılım azalmaktadır. CHP'yi yüzde on dolayındaki destek ile BDP ve toplam oy oranı olarak onun biraz altında kalan sol partiler izlemektedir. Diğer yandan sandığa gitmeyenler ve boş oy kullananlar her beş, bağımsız adaya oy verenler her on kişiden biri düzeyine ulaşmaktadır.

Hareket'e bireysel olarak katılan gençler, alanda sosyalist sol partilerden gelen eylemciler ve Çarşı Grubu ile çabuk uyum sağlamış ve onların gösteri ve miting deneyimlerinden etkilenmiştir. Geçmişte eylem deneyimi olan bu kesimlerin mukavemeti

sayesinde alanda kalmayı başarmışlardır. Gençler ve örgütlü gruplar arasında bir duygudaşlık ve yeni bağlar oluşmuştur. Ancak bu değerlendirmeden gençlerin bu gruplara katılarak ileride onlarla birlikte siyaset yapacağı sonucunu çıkartmak doğru olmaz. İktidarın baskıcı ve tektipleştirici politikalarına, buyurganlığına kafa tutan gençlerin, sosyalist sol partilerin ve genel olarak kurumsal siyasetin ilişki ve pratiklerine hemen ilgi duymaları ve onların bünyesinde yer alıp örgüt üyeleri gibi faaliyet göstermeleri onların tümü değil ancak belirli bir kesimi için söz konusu olabilir.

Gezi Hareketi: Özgünlük ve Süreklilik

... Gezi Hareketi çoğu kimse tarafından var olan siyasi yapılardan, süreçlerden ve kurumlardan ayrı, uzak ve onlardan köklü bir kopuş olarak değerlendirilmiştir. ... Gezi Hareketi siyasi iktidarın tüm alanlarda uyguladığı baskıya karşı siyasi ve toplumsal özgürlükleri savunan bir protesto hareketi ve bir demokrasi uyarısıdır.

Gezi Hareketi siyaset dünyasında görmeye alışık olmadığımız çeşitli yenilikleri ve davranış özelliklerini beraberinde getirmiştir. Nitekim çok sayıda araştırmacı ve yazar Gezi Hareketi'ni kurumsal siyasetin dışında, onun sınırlarını ve potansiyelini aşan, yeni değerleri ve ilişkileri ortaya koyan özgün bir siyasi güç olarak nitelendirmiştir. Gezi Hareketi'nin özgünlüğüne yapılan vurgunun bir uzantısı olarak geçmiş siyasi ve toplumsal hareketlerin Gezi Hareketi üzerinde önemli sayılabilecek etkileri ve izleri bulunmadığı görüşü de dile getirilmiştir. Kısacası Gezi Hareketi çoğu kimse tarafından var olan siyasi yapılardan, süreçlerden ve kurumlardan ayrı, uzak ve onlardan köklü bir kopuş olarak değerlendirilmiştir.

Böyle olmakla birlikte, Gezi Hareketi'nin Türkiye'nin yakın siyasi tarihinde oluşan siyasal ve toplumsal muhalefet birikiminden tamamen kopuk olduğu görüşü olguları tam olarak yansıtmamaktadır. Tüm farklılıklara rağmen önceki protesto hareketleri ile Gezi Hareketi arasındaki bazı ortak noktalar göz ardı edilmemelidir. Diğer bir deyişle Gezi Hareketi'ni değerlendirirken geçmiş deneyimlerin oluşturduğu birikimin de dikkate alınması gerekmektedir. Öğrenci eylemleri ve işçilerin önderlik ettiği protesto hareketleri siyasi iktidar tarafından hemen her defasında orantısız güç kullanılarak bastırılmaya çalışılmıştır. Toplantı ve gösteri özgürlüğünün sürekli ihlal edilmesi ve güvenlik güçlerince eylemcilere karşı yoğun şiddet kullanılması özellikle gençler arasında derin bir hoşnutsuzluk yaratmıştır.

Birbirinin peşi sıra meydana gelen olayların birikimi sonucunda oluşan duyarlılıklar ve tepkiler güvenlik güçlerinin şafak operasyonunda çadırları yıkması sonucu binlerce gencin kendiliğinden Taksim Meydanı'na yönelmesinde önemli bir rol oynamıştır. 1 Mayıs kutlamaları sırasında eylemciler AKP iktidarının baskılarını protesto etmişlerdir. 'Bir dakika karanlık' eylemi Susurluk sonrası ortaya çıkan temiz toplum taleplerini dile getirmek amacıyla başlatılmış ama Refahyol Hükümeti'ni protesto eylemine dönüşmesi sonucu kitleselleşmiştir. Üzerinde yapılan tüm tartışmalara rağmen milyonlarca yurttaşın katıldığı Cumhuriyet Mitingleri'nin ana hedefi yine tutucu-otoriter siyaset anlayışına karşı çağdaş yaşam tarzının savunulması olmuştur. Söz konusu hareketlerin ortak yönü tutucu-otoriter siyaset tarzının protesto edilmesidir. Nihayet, bu hareketlerde doğrudan yer alanların çoğunluğu, Gezi Hareketi'ne ya doğrudan katılmış ya çeşitli biçimlerde harekete destek vermiş ya da harekete katılan çocuklarına ve yakınlarına arka çıkmıştır.

Gezi Hareketi'nde çok sayıda birey, grup ve örgüt yer almış ve birlikte kolektif eylemler gerçekleştirmişlerdir. Alanda oluşan yeni birliktelikler yeni ilişki ağları ve yeni sosyal sermaye üretilmesine katkıda bulunmuştur. Diğer yandan önceden var olan kurumlar ve ilişki ağları ile geçmişte kazanılmış deneyimler Gezi Hareketi'nin başlamasını sağlamış ve yaşanan süreç boyunca harekete dinamizm katmıştır. Çeşitli siyasi partilerin, sol örgütlerin ve sivil toplum kuruluşlarının Hareket içerisinde oynadığı rolü bu kapsamda değerlendirebiliriz. Bu nedenle sürecin yeni ve yaratıcı yönlerini vurgularken hareket öncesi var olan siyasi birikimin üzerinde de önemle durulması gerekmektedir.

Gezi Hareketi'ne siyasi partilerin bakışları farklı olmuştur. Bazı siyasi partiler Gezi Hareketi'ne özü itibarıyla karşı çıkmış bazıları ise doğrudan karşı çıkmasa da uzak durmayı tercih etmişlerdir. AKP, güvenlik güçlerini orantısız güç kullanmaya zorlayarak Gezi Hareketi'ni sindirmeye ve bastırmaya çalışmıştır. AKP, Gezi Hareketi'ni iç ve dış mihrakların Türkiye'de istikrarı bozmak için tezgâhladığı bir büyük komplo olarak sunmaya çalışmıştır. AKP bu yöndeki iddialarını sürdürmektedir. Hareket'in başlangıcından itibaren ve gelişen süreç içinde alanı denetlemek isteyen Gezi eylemcileri ve siyasi iktidar sürekli olarak karşı karşıya gelmiştir. Eylemciler sokaklarda ve meydanlarda AKP iktidarını ve düzenini farklı biçimlerde ve sürekli protesto etmişlerdir.

Gezi Hareketi siyasi iktidarın tüm alanlarda uyguladığı baskıya karşı siyasi ve toplumsal özgürlükleri savunan bir protesto hareketi ve bir demokrasi uyarısıdır. Oysa iktidar partisi yetkilileri bir toplumsal protesto hareketini hiç bir somut kanıt göstermeksizin siyasi iktidarı devirmeye yönelik güdümlü bir girişim olarak göstermeye çalışmışlardır. Hükümet, Gezi Hareketi'ni anlama, olumlu yönlerinden yararlanma ya da hiç değilse gerilimi azaltma yoluna gitmek yerine eylemcileri suçlama, karalama ve bastırma yolunu tercih etmiştir. Yapılan tüm araştırmaların ortaya koyduğu gibi AKP iktidarının yaklaşımı tepkilerin artmasına ve gerilimin tırmanmasına neden olmuştur.

CHP, başlangıcından itibaren Gezi Hareketi'ni özgür, kendine güvenen ve kendi düşünceleri doğrultusunda davranan yurttaşların hareketi olarak görmüştür. CHP, hareketin özerk dinamiğini vurgulamış ve bu özerkliği zedeleyecek girişimlerde ve yönlendirici müdahalelerde bulunmaktan bilinçli olarak kaçınmıştır. CHP, Gezi Hareketi'ni yönlendiren bir merkezin olmadığını ve hareketin emir komuta zinciri ile işleyen hiyerarşik bir örgütlenme yapısının bulunmadığını ısrarla vurgulamıştır.

Bir yılı aşkın süre boyunca CHP İstanbul İl Örgütü ve milletvekilleri Taksim Platformu'nun konuya ilişkin görüş ve taleplerini dinlemiştir. CHP Genel Başkanı, Gezi Parkı'nı olayların tırmanmasına yol açan şafak operasyonu öncesinde de ziyaret etmiştir. Kemal Kılıçdaroğlu, Gezi Parkı'nda barikatın kaldırıldığı gün İstanbul'da yapılması planlanan mitingini iptal ederek Taksim'e giden yüz binlerce CHP'li arasında toplantıya bir yurttaş olarak katılmıştır. CHP milletvekilleri, güvenlik güçleri ile görüşmeler yaparak, gençlerle konuşarak, gaz ve tazyikli su kullanımını ve hangi taraftan gelirse gelsin şiddeti önlemek için yoğun çaba sarf etmişlerdir. CHP milletvekilleri gündüz gece demeden gözaltına alınan eylemcilere hukuki yardım ve yaralılara tıbbi destek sağlamaya çalışmışlardır. Gerilimin

tırmanması üzerine olağanüstü toplantısını sabaha kadar sürdüren CHP MYK, bir uzlaşma sağlanması için Cumhurbaşkanı'nın siyasi partileri toplantıya çağırmasını önermiştir. CHP örgütleri hayatını kaybedenlerin, yaralananların, evlerine baskın yapılarak tutuklananların, bursu kesilenlerin ve tüm diğer mağdurların ailelerine ulaşarak gerekli yardımları yapmaya çalışmışlardır. Diğer yandan CHP seçmenleri birçok şehirde gece yarısına kadar araba kornaları çalarak, tencere ve tavalara vurarak mahalle şenliklerinde yer alarak Gezi Hareketi'ne destek vermişlerdir.

II. Gezi Hareketi'nin Ortaya Çıkardığı Tepkinin Kaynakları

Gezi Hareketi'ne katılanlar ve destekleyenler siyasi iktidarın başta bireysel özgürlüklerin kısıtlanması olmak üzere kültürel, ekonomik ve siyasi alanlarda yurttaşlar ve toplum kesimleri üzerinde uyguladığı baskıyı gündeme taşımışlar ve rejimin otoriterleşmesine karşı tepkilerini ortaya koymuşlardır.

Kültür ve Yaşam Tarzı

... siyasi iktidar yalnızca hak ve özgürlükleri engellemekle kalmayıp kendi değerlerine uygun bir toplumsal düzen anlayışını, yaşam tarzını ve kültürel kimliği devlet gücünden de yararlanarak topluma dayatmaya çalışmaktadır.

Otoriter rejimler siyasi özgürlükleri, yurttaşların temel haklarını ve sivil birliktelikler ile özerk kurumları baskı altına almaya çalışırlar. Bununla birlikte siyasi özgürlükleri kısıtlayan birçok otoriter rejim kişisel özgürlüklere ve bireylerin özel hayatlarına müdahaleden kaçınmaktadır. Türkiye'de ise siyasi özgürlüklerin kısıtlanması yaşam tarzına yönelik çok yönlü müdahalelerle birlikte yürütülmektedir. Tutucu ve ataerkil baskılar otoriter yönetim uygulamaları ile iç içe geçmektedir. Devlet sürekli olarak bireylerin kişisel tercih alanlarını daraltmaktadır. Diğer bir deyişle siyasi iktidar yalnızca hak ve özgürlükleri engellemekle kalmayıp kendi değerlerine uygun bir toplumsal düzen anlayışını, yaşam tarzını ve kültürel kimliği devlet gücünden de yararlanarak topluma dayatmaya çalışmaktadır. Başbakan kendisini tüm kamuoyuna, kimin için neyin iyi olduğunu, insanların neyi yapip neden kaçınması gerektiğini en iyi bilen kişi olarak sunmaktadır.

Hükümet, kişinin serbest zamanına el koyarken, aileyi düzenlemeye kalkmakta, kimin nasıl yaşayacağını belirlemeye kalkışmaktadır. "Ben kendi hayatımı yaşamak istiyorum" diyenlere, "senin hayatın yanlış, doğru yolu ben sana göstereceğim" demektedir. İnsanların saygı duyduğu tarihi kişilere ve onların temsil ettiği temel değerlere hakaret edilmektedir.

Kadını birey olarak görmeyen Başbakan "kürtaj olmasın, sezaryen olmasın, şu kadar çocuk doğurun" diyerek kadınların bedenleri üzerinden siyaset yapmaktadır. Kadınlar hakkında "kadın mıdır kız mıdır belli değil", "kucağa oturan kızlar" gibi seksist ifadeler kullanmaktadır. Başbakan kendisinin ideal olarak düşündüğü çok çocuklu aile modelini herkese kabul ettirmek istemektedir. AKP zihniyeti kılık kıyafet, oturma kalkma, yeme içme konularında kimin ne düşüneceğine, ne yapacağına kendisi karar vermektedir. Gençleri dindarlar ve tinerciler olarak kamplara bölmekte, "Fatih'in torunları" ve "ayyaşın

torunları” diye ayırılmaktadır. Siyasi iktidar günlük hayatın bir parçası haline gelen dizi filmleri yasalamakta ya da içeriklerini belirlemektedir. Bir diziye, padişahın seferde ne kadar zaman geçireceği dikte edilirken, başka dizilerde karakterler evlendirilip, boşandırılmaktadır. Çok beğenilen diziler Hükümet müdahalesi ile yayından kaldırılmaktadır.

AKP, toplumu geleneksel ve kendine göre tanımladığı dini değerler çerçevesinde yeniden düzenleme çabası içerisindedir. AKP’ nindayatmaya çalıştığı toplumsal düzen adeta ilahi bir düzen olarak sunulmaktadır. Başbakan siyasi misyonunu adeta ilahileştirerek kendisini din karşıtı şer güçlerle savaşan, hakkı, hakikati ve ümmeti temsil eden ve milletin neyi istediğini bilen yegâne kimse olarak takdim etmektedir.

Başbakan’ın bu görüş ve dayatmalarına katılmayanlar kendilerini giderek daha kısıtlayıcı ve daha boğucu hale gelen bir atmosfer içinde görmeye başlamıştır. Gezi Hareketi’ne yol açan muhalefet, bu daraltılan ve sıkıştırılan yaşam alanları içinde oluşmuştur. Türkiye’nin üzerindeki bu kısır mahalle bekçisi ruhu en çok gençleri bunaltmıştır. Sonuçta Gezi Hareketi AKP’nin buyurgan muhafazakârlığına karşı bir başkaldırıya dönüşmüştür. Devletin bireyin yaşam tarzına çok yönlü müdahaleleri eylemciler tarafından reddedilmiştir.

Ekonomi: Neo-liberal Politikalar

Gezi Hareketi’nin merkezinde yer alan orta sınıf mensuplarının işleri kaypak, ücretleri düşüktür ve çalışanların çoğu performans baskısı, aşırı rekabet ve çok uzun çalışma saatlerinin getirdiği stresten yakınmaktadır.

Olaylar sırasında yapılan araştırmalarda eylemcilerin katılım nedenleri arasında ekonomik nedenleri öncelikle dile getirmedikleri görülmektedir. Bununla birlikte Gezi Hareketi hakkında daha sonra yapılan çalışmalar ve değerlendirmeler ekonomik koşulların hareketin yayılmasında ve kitleselleşmesinde önemli rol oynadığını ortaya koymaktadır. Birinci önemli etken, düşük ve niteliksel bakımdan zayıf ekonomik büyümenin özellikle gençler için istihdam olanakları yaratma bakımından yetersiz kalmasıdır. İşsizlik ve güvencesizlik gençlerin en çok dile getirdiği sorunlar arasında yer almaktadır. Liseyi bitirenlerin önemli bir bölümü asgari ücret karşılığı çalışmaktadır. Üniversitelilere geleceği belirsiz, mezunlar ise uzun süre iş bulamamaktadır.

Gençler işgücü piyasasına giderek hakim olan kayırmacılıktan şikâyetçidir. İş bulma yalnız kamu kesiminde değil özel kesimde de siyasi iktidarın tercihlerine bağlı hale gelmektedir. İkinci eleştiri konusu, işgücü piyasasında yaygınlaşan esnekleşme, taşeronluk uygulamaları ve kötü çalışma koşullarının nüfusun büyük çoğunluğu için günlük yaşam koşullarını giderek zorlaştırmasıdır. Gezi Hareketi’nin merkezinde yer alan orta sınıf mensuplarının işleri kaypak, ücretleri düşüktür ve çalışanların çoğu performans baskısı, aşırı rekabet ve çok uzun çalışma saatlerinin getirdiği stresten yakınmaktadır. Üçüncü ekonomik boyut Gezi Hareketi’nin açıkça tepki gösterdiği kentsel dönüşüm uygulamalarıdır.

Rant Düzeni ve Kentleşme

... İstanbullular şehri değiştirme konusunda daha çok söz sahibi olmak istediklerini ortaya koymuşlardır. “Biz de şehrin sahipleriyiz” demişlerdir.

Büyük şehirler siyasi ve ekonomik rejimin temel çelişkilerinin ve gerilimlerinin en çarpıcı biçimde gözler önüne serildiği yerlerdir. Günümüzde neo-liberal politikaların yol açtığı sorunlar ve bu sorunlardan kaynaklanan çatışmalar büyük kentlerde yaşanmaktadır. AKP, iktidarının birinci döneminde, özelleştirmelerden büyük kaynaklar elde etmiştir. Bu kaynaklar tükenmeye başlayınca iktidar yeni kaynaklar elde etmek için yüzünü kentsel alanlara, doğal varlıklara ve kamuya ait diğer mülklere çevirmiştir. AKP bu kaynakları iktidar çemberinde yer alan sermayeye düşük maliyetle devrederek rant yaratmayı siyasi hayatın merkezine yerleştirmiştir. Bu amaçla planlama, kamu arazilerini alma, satma, kiralama yetkileri birbiri ardına merkezihükümette toplanmıştır. Kentlerde imar planları yeni rant olanakları yaratma amacıyla sürekli değiştirilmiştir. Çarpıcı bir örnek İstanbul’da kısa bir zaman dilimi içerisinde yapılan dört binin üzerinde imar değişikliğidir.

Taksim’de yapılması planlanan düzenlemelerin kaynağında da siyasi iktidarın kamuya ait bir alanı özel şirketlere aktarma çabası yatmaktadır. Gezi Hareketi’nin çıkış noktası Taksim düzenlemelerinin sorgulanması olmuştur. Taksim, büyük bir tarihi ve kültürel birikimi, Cumhuriyeti, emek mücadelelerini simgeleyen bir meydana. Siyasi iktidar, Taksim’in tarihi, toplumsal ve kültürel kimliğini ticari bir yapılaşma ile değiştirmek istemiştir.

Bileşenleri arasında yüz otuza yakın sivil toplum örgütü ve platformu barındıran Taksim Dayanışması tarafından örgütlenen ve halk tarafından geniş destek gören Taksim Direnişi, Taksim Meydanı’nı ticaret kapitalizminin egemenliği altına alan düzenlemeyi durdurmayı hedeflemiştir.

Çatışmanın sembolleri yeşil alan ve onun yerine yapılması tasarlanan AVM olmuştur. Park insanların müşterek kullandığı ve herkese açık kamu alanıdır. AVM ise özel, metalaşmış ve ticari alandır. Birden çok işlevi olmakla birlikte AVM özel güvenlik görevlilerinin denetimi altında, kâr amacı ile yönetilen bir mekândır. Kuşkusuz AVM’ler çok işlevli mekânlardır. AVM’lerde çoğu kimse ailesi ile birlikte vakit geçirmekte, çocuklar eğlenmekte, aileler ev dışında yemek yeme alışkanlığını kazanmakta, sinemaya gitmekte ve düzenlenen kültürel faaliyetlere katılmaktadır. Ama Taksim gibi özgün tarihi ve toplumsal sembollerin iç içe geçtiği bir mekânda, hem yeşili sökerek hem tarihi silerek yerine AVM yapmaktaki toplumun büyük bir bölümü tarafından uygun bulunmamıştır. Düzenlemeye karşı çıkan İstanbullular şehri değiştirme konusunda daha çok söz sahibi olmak istediklerini ortaya koymuşlardır. “Bizde şehrin sahipleriyiz” demişlerdir. Hükümet İstanbul gibi kültür, gelişmişlik ve entelektüel düzeyi bu denli yüksek bir kentte bu taleplerin karşısında durmakta zorlanmıştır.

Kent ekonomisi, AKP’nin sermaye birikim modelinin kalbidir. Gezi Hareketi, AKP’nin ekonomik ama aynı zamanda siyasi gücünün de temeli olan İstanbul merkezli rant ekonomisini yani kalbini hedef almıştır. Benzer eylemlerin büyük rantların söz konusu olduğu başka yerlerde de tekrarlanabileceği endişesi AKP yöneticilerini korkutmuştur. Rant

ekonomisi ile yaşam kalitesi arasında giderek derinleşen uyuşmazlık her geçen gün daha çok sayıda kimse tarafından fark edilmektedir. AKP kentte yaşayanların ihtiyaçlarından çok kendine yakın çevrelerin maddi kazancını ön plana çıkartan bir kentsel büyüme modeli izlemektedir. Gezi Hareketi bu dayatmalara karşı direnmiştir. Hareket kente ilişkin kararların paydaşlara sorulmadan tek taraflı olarak alınmasına tam bir kararlılık içerisinde karşı çıkmıştır.

Gezi Parkı olaylarının öncesinde benzeri direniş ve mücadele hareketleri Atatürk Kültür Merkezi, Emek Sineması, İnci Pastanesi, Atatürk Orman Çiftliği gibi sembol mekânların AKP iktidarı ve belediyeleri tarafından rant uğruna talan edilmesine karşı da örgütlenmiştir. Kent hakkı ilkesi çerçevesinde pek çok yurttaş ve sendikalar Taksim Meydanı'nın 1 Mayıs'ta keyfi bir şekilde kapatılmasına tepki göstermiştir. Gezi Hareketi'nin ardından ise, rant siyasetine yasal zemin hazırlayan Afet Yasası, büyük oranda doğa tahribatına neden olacak 3. Köprü, Kanal İstanbul ve yeni havaalanı gibi projelere de geniş tabanlı bir karşı duruş zemini oluşturmuştur.

Gezi ve Otoriter Rejim

Başbakan gerçekdiye gördüğü ve kendine yakın bulduğu toplum kesimlerini öfkelenirerek karşıt olarak gördüğü toplum kesimlerinin karşısına dikmektedir. Polis devletinin korkutamadığı toplumu, toplumla korkutmaya çalışmaktadır.

Başbakan'ın Gezi Hareketi'ne ilişkin demeçleri ve kullandığı üslup toplumun yaygın kesimlerini manevi olarak örselemiştir. Başbakan'ın söylemi eyleme katılanları aşağılama, küçük görme ve itibarsızlaştırmakla kalmamış hakarete kadar varmıştır. Başbakan eylemcilerin önem verdiği simgelere ve kavramlara saldırmıştır. Gezi'ye katılanları "çapulcular", "aşırıları" diye marjinalleştirmeye çalışmıştır.

Gerilimin tırmandığı bir noktada göstericileri, "karşınıza bir milyon kişiyi dikerim" diye tehdit etmiş, halkın karşısına halkı çıkarmayı denemiştir. Araştırmalar önemli bir bulguyu net olarak ortaya koymaktadır. Hareket'in başlaması, büyümesi ve kitleselleşmesi önemli ölçüde Başbakan'ın konuşma ve davranışlarına duyulan tepkinin sonucu gerçekleşmiştir. Bu nedenle Gezi Hareketi'nin ana eleştiri hedefi Başbakan'ın otoriter yönetim tarzı ve baskıcı tek adam yönetimi olmuştur. Farklı görüşlere sahip toplum kesimleri, siyasi gruplar ve kişiler öncelikle otoriterleşen AKP rejimini protesto etmek için bir araya gelmişlerdir. Başbakan'ın toplumun her kesimini denetim altına alma arzusu, bazı toplum kesimlerine yönelik ortaya koyduğu kin ve nefret, aşağılayan ve azarlayan konuşma üslubu, her konuda ben yaparsam olur tavrı özellikle gençler tarafından onur kırıcı bulunmuştur. Nitekim Gezi mizahının odağında Başbakan ve onun konuşmaları yer almıştır.

Araştırmaların ortaya koyduğu ikinci önemli olgu tepkinin Başbakan'ın demeçleri kadar güvenlik kuvvetlerinin aşırı şiddet kullanmasından kaynaklanmasıdır. Hükümet Gezi Hareketi'ni başından itibaren polisiye bir olay olarak görmüş ve polis devleti anlayışı ile bastırmaya çalışmıştır. Polisin yakından biber gazı sıkması, silahsız insanları tartaklaması, şafak operasyonunda çadırları yıkmasının yanı sıra yapılan keyfi kitlesel gözaltılar,

avukatların ve hekimlerin zor durumda olanlara yaptıkları yardımlar için taciz edilmeleri gibi uygulamalar eylemciler arasındaki tutkunluğun ve dayanışmanın büsbütün artmasına yol açmıştır. Nitekim Hareket'e katılanların çoğunluğu polisin uyguladığı şiddete karşı insanların yanında olmak için Taksim Meydanı'na gittiğini söylemiştir. Çoğu, polisin şiddet uygulamalarını 1 Mayıs, ODTÜ ve HES olaylarının devamı olarak algıladığını belirtmiştir.

Gezi Eylemleri, daha geniş bir anlamda, Türkiye'de son yıllarda yaşamın her alanına damgasını vuran siyasi, kültürel ve toplumsal kutuplaşma ortamının şaşırtıcı olmayan bir sonucudur. Hükümet kendi seçmen tabanını sağlamlaştırmaya çalışırken onun dışında kaldığını düşündüğü herkesi öteki ve düşman ilan etmektedir. Nitekim Gezi Direnişi esnasında Başbakan toplumu ayrıştırma politikasını sürdürerek doğrudan "kendi milletine" seslenmiştir. Toplumcu kutuplaştırma AKP siyasetinin temel stratejik aracı haline gelmiştir. Başbakan toplumdaki ayrışmaların üzerine körükle gitmekte, bir yandan da yeni ayrışma ve çatışma ortamları yaratmaya çalışmaktadır. Toplumun bir kesimini diğer bir kesime karşı sürekli olarak kışkırtmaktadır. Var olan önyargıları güçlendirerek öfkelenmekte ve birbirine karşı bilemektedir. Sonuçta saflar sıklaşmakta, karşıt cepheler oluşmakta ve birbirine düşman kamplar kurulmaktadır. Başbakan gerçekdiye gördüğü ve kendine yakın bulduğu toplum kesimlerini öfkelenirerek karşıt olarak gördüğü toplum kesimlerinin karşısına dikmektedir. Polis devletinin korkutamadığı toplumu, toplumla korkutmaya çalışmaktadır. Ne var ki dışlanan, ötekileştirilen, ezilenlerin hoşnutsuzluğu ve öfkesi de giderek artmakta ve baskıya ve şiddete karşı koymaya hazır hale gelmektedir. Demokratik tepkilerin ifade edilmesine fırsat tanınmayınca gerilim ve çatışma kaçınılmaz olmaktadır. Geline noktada kutuplaştırma sürekli istikrarsızlık üretmektedir.

Farklı çıkarları bir arada barındıran modern demokrasilerde çatışma kaçınılmazdır. Ama demokrasi çatışma ile uzlaşma arasında denge aramayı gerektirir. Gezi Hareketi açıkça göstermiştir ki AKP bu tür dengeleri kurmayı başaramayan bir siyasi partidir. AKP seçim kazanmak için kutuplaştırma rüzgârları ekmekte ama sonunda sürekli istikrarsızlık biçmek durumunda kalmaktadır. İşte bu nedenle Hükümet'in yıllardır kendisine siyasi destek ve meşruiyet sağlamak için yurtdışında oluşturmaya çalıştığı özgürlükçü ve demokratik iktidar algısı çok kısa bir süre içinde neredeyse tamamen yok olmuştur. Dünyanın en önde gelen gazete ve dergilerinde Başbakan'ın ismi diktatörler arasında anılmaya başlanmıştır.

Görüldüğü gibi Gezi Hareketi eylemcilerinin ve onların yakınlarının tepkileri uzun zamana yayılan bir birikimin sonucudur. AKP'nin otoriter rejimi, kurumların, kuruluşların ve çok sayıda toplum kesiminin birbiri ardına baskı altına alınması sonucu oluşmuştur. Birçok kimse AKP yandaşı olmadığı için dışlanmakta, işe alınmamakta, işini kaybetmektedir. Sivil toplum kuruluşlarına yönelik saldırılar, baroların ve avukatların sürekli aşağılanması, medyaya açılan davalar, otosansür uygulamaları, gazetecilerin işine son verilmesi, çok sayıda gazetecinin ve öğrencinin tutuklanması bu uygulamaların en çok sözü edilen örnekleri arasında yer almaktadır. Türkiye'de ifade, toplantı hatta girişim özgürlüğü her geçen gün biraz daha kısıtlanmaktadır.

Yasama erki yani parlamento yürütmenin onay makamı haline getirilmiştir. AKP yargıyı siyasi denetimi altına almıştır. Artık Türkiye'de adil yargılamadan söz

edilememektedir. Binlerce kişi delilsiz ve gerekçesiz olarak tutuklu bulunmakta hatta mahkûm edilmektedir. Anayasal özerkliğe sahip tüm devlet kurumları ve üniversiteler faaliyetlerini siyasi baskı altında yürütmek zorunda kalmaktadır. Piyasanın önde gelen aktörleri keyfi para cezalarına çarptırılmaktadır. Başta muhalefet mensupları olmak üzere, yurttaşlar Hükümet tarafından dinlenmekte, gözaltılara, vergi denetimlerine, işten çıkartmalara maruz kalmaktadır. Hükümet'in iradesine mutlak olarak boyun eğmeyen şirketlere karşı kampanyalar yürütülmekte, ürünleri boykot edilmekte ve bu şirketler astronomik para cezalarına çarptırılmaktadır.

Türkiye'de güç yürütme organında ve yürütme organı içinde bir kişide-Başbakan'da-toplanmaktadır. Türkiye giderek tek adam yönetimine sürüklenmektedir. Parti, hükümet ve devlet içinde Başbakan'ın gücünü sınırlayan unsurlar bir bir yok edilmektedir. Türkiye'de rejimin temel sorunu demokratik sınırlamaya tabi olmayan iktidar sorunu haline gelmiştir.

Gezi Hareketi'nin kaynağında ifade, toplantı ve girişim özgürlüğü başta olmak üzere temel hak ve özgürlüklerin kısıtlanması yatmaktadır. Nefret söylemleri, para cezaları ve polis şiddetineduyulan öfkeyatmaktadır. Kişilerin özel alanı ve özel yaşamının dört bir taraftan daraltılmasından duyulan rahatsızlık yatmaktadır.

Gezi Hareketi'nin Talepleri

Gezi Hareketi başta Taksim Platformu bileşenleri olmak üzere pek çok sivil toplum kuruluşu, yerel inisiyatifler, park forumları, siyasi partiler gibi kolektif örgütlenmeler aracılığı ile farklı talep ve beklentilerini gündeme getirmiştir. Büyük bölümü Cumhuriyet Halk Partisi program ve politikaları ile örtüşen bu talepler yakından izlenmiş ve halkın beklentilerinin hayata geçirilebilmesi için gerek yasama çalışmaları yapılması, gerekse siyasal gündem aracılığı ile iktidar üzerinde baskı oluşturulması yönünde adımlar atılmıştır. Söz konusu talepler ayrıntı düzeyinde geniş listeler oluşturmakla birlikte aslen üç temel boyutta yoğunlaşmaktadır.

“Kent Hakkı...”Gezi Hareketi'nin başlangıcına zemin oluşturan “kent hakkı” kavramı tüm kesimlerin taleplerinde karşımıza çıkan ortak temalardan biridir. Kent yaşamının ve çevrenin siyasal ve ekonomik rant uğruna zarara uğratıldığı projelerin sonlandırılması talepler arasında ilk sıralarda yer almaktadır.

“Etkin Katılım...”Bununla birlikte, yurttaşların özellikle yerel düzeyde karar alma mekanizmalarına etkin katılım talebi ikinci bir tema olarak karşımıza çıkmaktadır. Karar alma mekanizmalarının şeffaflaşması ve doğrudan yurttaşların yaşamını etkileyen kararların paydaşların görüşlerine başvurularak alınması yani çağdaş bir “yönetişim modelinin” oluşturulması öne çıkan beklentiler arasındadır.

“ Otoriterlik Uygulamalarına Tepki...”Her ne kadar ifade edilen iki tema Gezi Hareketi'nin ilk taleplerini oluştursa da hareketin gelişmesi ile birlikte son yıllarda giderek yaygınlaşan ve yoğunlaşan otoriterlik uygulamalarından duyulan tepki katılan tüm kesimlerin ortak paydası olmuştur. Hareket, toplumun iktidar tarafından baskı altına alınması ve

sindirilmesinden duyduğu rahatsızlığı ortaya koymuştur. Eylemciler, ağırlığı hayatın her alanında hissedilen bir otoriter yönetimi protesto etmek için bir araya gelmişlerdir. Düşünce ve görüş itibarıyla birbirinden bu ölçüde farklı kişiler hayatlarında ilk defa hepsini ilgilendiren bir konuda ortak davranış sergilemiştir. Sonuçta suskunluğu ile dikkat çeken büyük bir kitle, otoriterliğe karşı verilen bir demokrasi mücadelesinde birleşebileceğini göstermiştir.

Gezi Hareketi siyasi iktidarın karşısına özgür ve bağımsız bir sivil toplum hareketi olarak çıkmıştır. Temel talebi siyasi özgürlüklerin teminat altına alınmasıdır. Her alana müdahale ederek özgürlükleri alabildiğine kısıtlayan siyasi iktidarın gücünün demokratik yöntemlerle sınırlandırılmasını talep etmişlerdir. Gezi Hareketi iktidar gücünün demokratik yöntemlerle frenlenmesi ve denetlenmesi için tarihi bir çağrı yapmıştır. Hükümetlerin halkla düzenli iletişime açık olması, yurttaşların tercihlerinin dikkate alınması ve bireyin özel yaşamına saygılı olunması çağrısında bulunulmuştur.

III. Gezi Süreci ve Sonuçları

Yapılan çalışmaların üzerinde en çok durduğu soruların başında hareketin kalıcı sonuçlarının neler olacağı gelmektedir...

Hareket'in sağladığı kazanımlar arasında öncelikle gençlerin korku ve çaresizlik kültürünü yenmiş olmaları üzerinde durulmaktadır.

Gezi Hareketi toplumsal muhalefetin demokratik mücadele bilincini, azmini ve kararlılığını artırmıştır.

Gezi Hareketi hakkında çok sayıda değerlendirme yazısı, makale ve kitap çıkmıştır. Türkiye’de ve dünyada konuya ilişkin çok sayıda yüksek lisans ve doktora tez çalışması başlatılmıştır. Önümüzdeki yıllarda Gezi Hareketi çok sayıda yerli ve yabancı araştırmacı tarafından ayrıntılı olarak incelenecek, filmlere ve romanlara konu olacaktır.

Yapılan çalışmaların üzerinde en çok durduğu soruların başında hareketin kalıcı sonuçlarının neler olacağı gelmektedir: Eylemciler birlikte hareket etmeye devam edecekler mi? Harekete yol gösteren bir önderlik oluşacak mı? Hareket ortaya iddialı bir gelecek hedefi ve yeni bir toplum vizyonukoymayı başarabilecek mi?

Eylemlerin en üst düzeye çıktığı Temmuz ayından sonra başta İstanbul olmak üzere Türkiye’nin çeşitli kentlerinde eylemler devam etmiştir. Ne var ki eylemleri sıklıkla, hemen her gün tekrarlama girişimleri beklenen sonuçları vermemiştir. Futbol karşılaşmalarının 34. Dakikasında atılan “Her Yer Taksim, Her Yer Direniş” sloganları ve kısa süreli olarak ortaya çıkan ve zamanla sönümlenen Duran Adam gibi yaratıcı ve pasif eylemler bir kenara bırakılırsa, protesto eylemlerine katılım zaman içerisinde düşmüştür. Dahası eylemlerde siyasi kimlikler ön plana çıkmaya başlamıştır. Sürekli toplanmanın monotonlaşma ve yabancılaşma yaratacağı ve polisle sürekli karşı karşıya gelmenin Hareketi küçülteceği endişesi hakim olmaya başlamıştır.

İkincisi, Gezi Hareketi ilk günlerde düşünüldüğü gibi farklı siyasi grupların ve bireylerin ortak siyasi platformuna, hareketine ve kurumsal birlikteliğine dönüşmemiştir. Gezi Hareketi'ne ilişkin farklı gruplar tarafından yapılan değerlendirmelerde ortak hedeflere ve birlikteliğe vurgu yapan değil, farklılıkların altını çizen ve diğerlerini yok sayan görüşlerin ön plana çıktığı görülmüştür. Kişiler ve gruplar Gezi'yi incelerken ve olayları anlatırken Hareketi tümüyle kendi görüşleri ve bakış açıları ile özdeşleştirmeye çalışmışlardır. Örneğin kimigruplar “ulusalçı”, “laikçi”, geçmişte “darbecilikle ilintili” diye dışarıda tutulmaya çalışılmıştır. Kimileri ise AKP'nin değirmenine su taşımaktan son anda dönen dünün “yetmez ama evetçileri” olarak nitelendirilmiştir.

Üçüncüsü, tüm hareketi kapsayan bir örgütlenme, program ve önderlikten söz etmek mümkün değildir. Yükselen beklentilerin ve artan umutların karşılanamaması sonucu doğabilecek hayal kırıklığı sıkça dile getirilmiştir. İleride atılması gereken adımlar konusundaki belirsizlik de sürmektedir. Hareket'in devamına ilişkin farklı stratejik seçenekler üzerinde durulmaktadır. Eylemlerisıklıkla tekrarlayarak tabanı genişletmek ve radikalleştirmek; yeni bir siyasi örgüt kurmak; kurumsal siyasete ve mevcut siyasi partilere destek vermek; tartışma platformlarını sürekli hale getirerek yeni katılım biçimleri ve yeni politikalar oluşturmakveya bunların hepsini birden ya da bazılarını uygulamaya koymak tartışılan seçenekler arasında yer almaktadır.

Böyle olmakla birlikte Gezi Hareketi'nin çeşitli toplum kesimlerinde yarattığı iyimserlik havasının ve sinerjinin devam etmekte olduğu kanısı yaygındır. Hareket'in sağladığı kazanımlar arasında öncelikle gençlerin korku ve çaresizlik kültürünü yenmiş olmaları üzerinde durulmaktadır. Gezi Hareketitoplumsal muhalefetindemokratik mücadele bilincini, azmini ve kararlılığını artırmıştır. Gezi Direnişi'nde yaşamını yitiren gençlerin ‘Gezi Şehitleri’ olarak anılması ve gerek adli davalarının takibi gerekse geride kalan aileleri ile kurulan dayanışma ilişkisi önemli bir sembol olarak sürecin devamlılığına katkı sağlamıştır.

Öte yandan Gezi Şehitleri kavramının anlamı toplumsal muhalefetin her alanında yaşamını yitirenleri kapsayacak şekilde genişlemiştir. Bununla birlikte, Gezi'de ortaya çıkan zengin insan kaynağının yeni muhalefet yöntemleri geliştirmeyi, yeni politikalar üretmeyi ve yeni birliktelikler oluşturmayıteşvik edeceği inancı da çok güçlüdür. Birlikte hareket etme deneyimi toplumun büyük bir kesiminde umut uyandırmış ve Türkiye'de çağdaş ve demokratik bir rejimin kurulabileceği inancını güçlendirmiştir. Nihayet Gezi Hareketi tüm siyasal partileri ve aktörleri siyaseti yeniden, daha kapsamlı ve daha iddialı biçimde düşünmeye zorlamıştır.

Hareket'in kazanımları ve gelecekteki etkileri konusunda fikir yürütebilmek için öncelikle eylemlerde ortaya çıkan temel değerlerin, normların ve davranış kalıplarınınçok iyi kavranması gerekmektedir. Gezi Hareketi'nin kalıcı etkilerini görebilmek bu özelliklerin doğru olarak saptanmasına bağlıdır.

Gezi'yi Anlamak: Öznel Deneyimler

Gezi Hareketi'nin gelecekteki siyasal ve toplumsal etkileri hakkında fikir yürütebilmek için bireylerin kendi öznel deneyimlerden çıkartacakları sonuçları izlemek ve anlamak gerekmektedir.

Gezi Hareketi'nin en çok üzerinde durulması gereken boyutu Hareketin eyleme katılan bireyler için ifade ettiği anlam, diğer bir deyişle bireylerin yaşadıklarına ilişkin öznel duygu ve düşünceleridir. Hareket sırasında ve sonrasında kendileri ile görüşülen eylemciler Gezi deyince öncelikle, sıradışı, renkli ve heyecanlı bir yaşam deneyiminden söz etmektedir. Bireysel deneyimler bazı ortak noktalarda toplanmaktadır. Bir kere eylemciler Gezi Direnişi'nde yer alırken kendilerini daha iyi ve daha önemli hissettiklerini belirtmektedir. Bu duygunun yaşanmasını sağlayan ortama ilişkin bazı özellikler sıkça tekrarlanmaktadır: rahatsız edilmeden çimlerde, çadırlarda uyumak, sabahları şarkılarla uyanmak, birlikte olmaktan ve birbirine destek olmaktan duyulan haz, tertiplenen sokak tiyatroları, konserler, toplantılar, spor etkinlikleri, sabahları çöp temizliği yapma, duvarlara sloganlar yazma, kâğıtlara resimler çizme, farklı düşüncelerin ifade edildiği akşam forumları, maskeler, gözlükler, tazyikli su, biber gazı ve güvenlik araçlarına bindirilen eylemciler, ölenler, gözünü kaybedenler ve binlerce yaralı...

Eylemciler yaşanan atmosferi *büyüleyici* olarak nitelendirmektedir. Her anı sürprizlerle dolu, şaşırtan, neşelendiren, korkutan ama sürekli heyecanlandıran, bir an festivale, bir an biber gazı cehennemine dönüşen bir ortam. Eylemcilerin ifadesi ile hem eğlencelerle hem tehlikelerle dolu, önceden tadılmamış duyguların tadıldığı bitmemesi istenen bir rüyalar âlemi. Günlük sıkıntıların, okulda başlayıp işyerinde ve yaşam boyu devam eden yarışma dünyasının dışında, yaşamın monotonluğunu kıran olağan dışı bir heyecan. "Mezun ol, iş bul, evlen, çocuk sahibi ol" şeklinde özetlenebilecek bir kalıbı alt üst eden bir deneyim. Eylemciler Gezi deneyimlerini yaşamları boyunca unutmalarının mümkün olmadığını söylemektedir. Gezi Hareketi'ni anlamak öncelikle bu algıların, bu duyguların ve bu deneyimlerin bireyler için önemini anlamaktan geçmektedir. Gezi Hareketi'nin gelecekteki siyasal ve toplumsal etkileri hakkında fikir yürütebilmek için bireylerin kendi öznel deneyimlerden çıkartacakları sonuçları izlemek ve anlamak gerekmektedir.

Gezi'nin Kazanımları

Çoğulculuk vurgusu Gezi Hareketi öncesinde de bilimsel yayınlarda, sanat etkinliklerinde, eğitim kurumlarında ve siyasette yaygın olarak savunulan temel bir değer haline gelmiştir.

Çoğulcu anlayışın kitleselleşmesi Gezi Hareketi'nin siyasi kültürümüze yaptığı büyük bir katkı olarak görülmüştür.

Gezi Hareketi'nin en sık altı çizilen özelliği birey, grup, sivil toplum kuruluşu, siyasi örgüt, kimlik ve siyasi görüş düzeyinde var olan farklılıkları ve farklı yaşam biçimlerini bir araya getiren çoğulcu yapısı olmuştur. Hareket sırasında çoğulcu değerlerin ve bunlara uygun davranış biçimlerinin ön plana çıkartılması katılanların elde ettiği çok önemli bir deneyim ve kazanım olarak nitelendirilmiştir. Eylemlere bizzat katılanların yanı sıra eylemleri izleyenler de Gezi Hareketi sırasında yaratılan farklılıklara saygı ve hoşgörü ortamından olumlu yönde

ve kendileri için dersler çıkartarak etkilenmişlerdir. Diğer yandan herkese açık mekânlarolarak meydanlar ve sokaklarfarklı bireylerin ve kesimlerin bir araya gelmesini kolaylaştırmıştır. Bu sayede Gezi Hareketi'ne gönüllü olarak katılmak isteyenlerin önünde güvenlik kuvvetlerinin sınırlaması dışında fiziki bir engel kalmamıştır.

Eylemcilerin korumak için büyük mücadele verdiği herkese açık kamu alanlarının-Gezi Parkı'nın kendisinin-özgürlükçü ve katılımcı demokrasi için taşıdığı önem bir kere daha gözler önüne serilmiştir. Açık alanlarda birbirini önceden görmemiş kimseler bir araya gelerek tanışıp konuşabilmişlerdir. Bir araya gelme yeni birlikteliklerin doğması için zemin oluşturmuştur. Karşıt durumda hatta çatışma halinde olan kimseler ve gruplar ortak davranışlar sergilemişlerdir. Önceden farklı düşünen ve bu yüzden çatışan kesimler arasındaki olumsuz ön yargılar yumuşamış hatta bazı durumlarda tamamen kırılmıştır. Kısacası Gezi Hareketi bireyler ve gruplar üzerinde dönüştürücü bir rol oynamıştır. Çoğulculuk vurgusu Gezi Hareketi öncesinde de bilimsel yayınlarda, sanat etkinliklerinde, eğitim kurumlarında ve siyasette yaygın olarak savunulan temel bir değer haline gelmiştir. Gezi Hareketi bu temel değeri kitlesel bir deneyime dönüştürmüştür. Çoğulcu anlayışın kitleselleşmesi Gezi Hareketi'nin siyasi kültürümüze yaptığı büyük bir katkı olarak görülmüştür.

Bir başka temel kazanım kurallı yaşama yapılan vurgudur. Gezi'de düzeni sağlayan bir merkezi otorite yoktu. Buna rağmen eylemciler meydana ve sokaklarda kavgaya ve kargaşayameydan vermemiştir. Yağma ve hırsızlık olaylarına rastlanmamıştır. Saldırganlıklar alanda oluşturulan öz denetim mekanizmaları sayesinde frenlenmiştir. İkili ve toplu ilişkilerde birbirini rahatsız etmeme, birbirine zarar vermeme, birbirini kırmama, birbirine saygı duyma anlayışı ön plana çıkmıştır. Bu özellikleri ile Gezi Hareketi baskı ve dayatma olmadan da bireylerin ve toplulukların etkili bir kamu düzeni oluşturabileceğini ortaya koymuştur. Başkalarına saygıyı önemli bir değer addeden ve bu anlayışı ayrıntılı kurullarla ortaya koyan yeni bir kamu düzenini sağlamanın mümkün olabileceği açıkça görülmüştür. Türkiye'de iktidarın tek kişide toplanarak keyfileşmesi kamuoyunda derin bir endişe yaratmıştır. Yurttaşlar gücün kurullarla sınırlandırılarak bireylerin temel özgürlüklerinin teminat altına alındığı bir hukuk devletinin özlemini çekmektedir. Gezi Hareketi'nde ortaya çıkan kurallı düzen vurgusu bu özlemin en çarpıcı biçimde ifade edilmesi olmuştur.

Gezi Hareketi'nde ön plana çıkan bir başka önemli değer ve ilişki biçimi dayanışma olmuştur. Anti-gaz sarf malzemesi alımı için para yardımı yapan varlıklı kimseler, yaralıları tedavi eden doktorlar, kendini riske atarak zorda kalanların yardımına koşan eylemciler, losyon ve mide ilacı tedarikçileri, evinde dolma ve börek yaparak eylemcilere götüren kadınlar, konser veren sanatçılar, hukuk yardımını esirgemeyen avukatlar, korna çalan şoförler bu karşılıklı destek ve dayanışma anlayışının en çok göze çarpan örnekleri arasında yer almıştır. Dayanışma duygusu ve pratikleri gelecekte toplumsal ve siyasi hayatın çeşitli alanlarına taşınabilir nitelikte bir sosyal sermaye oluşmasını sağlamıştır.

Gezi Hareketi'nin üzerinde sıkça durulan bir başka niteliği kendiliğinden,tabandan ve aşağıdan yukarıya doğru gelişmiş bir toplumsal hareket olmasıdır. Hareketi tertipleyen bir siyasi örgüt veya merkezi irade mevcut değildir. Eylemciler karar alıcı bir merkez tarafından görevlendirilip yönlendirilmemiştir. Kararlarhiyerarşik bir örgüt yapısı içerisinde yukarıdan

aşağıya aktarılmamıştır. İlişki ağları yatay olarak ve çoğu süreç içerisinde oluşmuştur. Hareket sırasında ifade edilen düşünceler ve duygular büyük ölçüde günlük yaşamdan edinilmiş ve popüler kültür tarafından beslenmiştir. Hareket'e bireylerin ya da yakın arkadaş gruplarının özgür, tercihe bağlı ve gönüllü katılımı, örgütlü katılımın önüne geçmiştir. Bu nedenle bireyler kendilerini Hareket içinde ona yön ve biçim veren özneler olarak görmüşlerdir. Bu özellikleri ile Gezi, eşitlikçi, içerleyici ve yeni katılımlara açık bir toplumsal ve siyasal hareket olarak nitelendirilmiştir.

Gezi Hareketi Türkiye'de kadınların eylemin başat özneleri arasında yer aldığı ilk büyük toplumsal hareket olmuştur. Kadınların varlığı, alanda erkek egemen kültürün hâkimiyetini kırmış, kişiler arası ilişkilerde gerilimlerin azalmasını sağlamış, günlük yaşamın kolay ve düzgün işlenmesine önemli katkıda bulunmuştur. Geri planda kalmış olmakla birlikte eylemcilerle mobil telefonlar aracılığı ile sürekli haberleşerek ve onların çeşitli ihtiyaçlarını karşılayarak destek veren anneler de Hareket'in önemli aktörleri arasında yer almışlardır. Çoğunluğu Cumhuriyet Mitingleri'ne de katılmış olan anneler eylemcilere limon ve sirke dağıtmış, zorda kalanları evlerinde misafir etmiş ve oturdukları semtlerde ellerinde Atatürk bayrakları ile yürümüşlerdir. Sonuçta Gezi Hareketi Türkiye'nin siyaset dünyasına güçlenmiş ve önemli siyasi roller üstelenebilecek çok sayıda kadını katmayı başarmıştır.

Gezi Hareketi'ne gençliğin coşkusu, canlılığı, mizahı ve kıvraklığı yansımıştır. Çoğu gözlemciye göre Hareketin en çarpıcı özelliği hayranlık uyandıran yaratıcı mizahı olmuştur. Gençler kendileri dâhil olmak üzere herkesle alay etmiş, şiddete karşı koymayı bile eğlenceye, oyuna çevirmişlerdir. Başbakan'ın Gezi hakkında kullandığı olumsuz ifadeler gençlerin elinde koza dönüşmüştür. Eylemcileri aşağılamak için kullanılan "çapulcu" sözü gençlerin dilinde üstünlük ifade eden yeni bir statü haline getirilmiştir. Başbakan'ın her sözlü saldırısı gençler tarafından karikatürize edilmiş, içi boşaltılmış ve alay konusu edilmiştir. Alay karşısında öfkelenen Hükümet'in yağdırdığı tehditler ve kullanılan kaba kuvvet yine mizah yolu ile püskürtülmüş, moral üstünlük kaba kuvvetten ince zekâya geçmiştir. Siyasi iktidarı bu kadar öfkeliendiren dekendisini kendi yaptıkları sonucu, eylemciler karşısında böylesine küçük düşürmesi olmuştur. Mizah, Türk siyasi hayatında yeni ve farklı bir üslubun gelişmekte olduğunu açıkça ortaya koymuştur.

Gezi Hareketi sonrasında başlatılan *Park Forumları* yurttaşların siyasete katılım taleplerinin ne denli güçlü olduğunu göstermektedir. Katılımcılar yerel politikaların halka, sivil toplum kuruluşlarına ve tüm sosyal paydaşlara danışılarak hazırlanmasını talep etmişlerdir. Yurttaşlar alınan kararlarda pay sahibi olmak, nasıl bir çevrede yaşayacaklarına ve buldukları yerlerde ne tür sosyal ilişkilerin olması gerektiğine kendileri karar vermek istemektedir. Bu talepler önümüzdeki dönemde yerel birimlerin ve kentlerin gelişimi için alternatif gelişme vizyonu arayışlarının yoğunlaşacağını göstermektedir. Rant odaklı, çevreye duyarsız ve adaletsiz büyüme modelleri karşısında sosyal, yenilikçi ve çevreci sürdürülebilir gelişme ve kentlerin yönetiminde katılımcı demokrasi talebinin artacağını göstermektedir. Türkiye'de iktidarı elinde tutan dar siyasi ve ekonomik çemberin kentleri kendi çıkarlarına göre biçimlendirme iddialarının daha köklü biçimde sorgulanacağını göstermektedir. Yerel paydaşların yerel siyasetin daha güçlü aktörleri haline geldiği katılımcı yönetim anlayışlarının ön plana çıkacağını göstermektedir.

Gezi Hareketi'nin yurt içinde ve yurt dışında en çok dikkat çeken yönlerinden birisi de internet ve sosyal medyanın yoğun biçimde kullanılması olmuştur. İletişim teknolojileri, insanlar arasında yeni bağlantıların kurulması ve insanların kendilerini daha iyi ifade edebilmesi için yeni alanlar yaratmaktadır. Toplumsal hareketlere katılımı seferber edecek mesajların yayılmasını kolaylaştırmaktadır. Gezi Hareketi'nde mobil telefon ve internet protestonun en temel iletişim araçları arasında yer almıştır. Amatör kameralar, elektronik mesajlar, Facebook, Twitter, YouTube eylemciler tarafından çok yoğun olarak kullanılmıştır. Mevcut sosyal medya araçlarına ek olarak eylemciler tarafından Çapul TV, Gezi Radyosu gibi internet televizyonu ve radyoları da kurulmuştur. Hareket'in her safhası ve olayların ayrıntıları sosyal medya ve diğer internet uygulamaları aracılığı ile küresel iletişime sokulmuş ve tüm dünya tarafından izlendikçe yaşanan olayların önemi daha da artmıştır.

İletişim teknolojileri katılımcıların önündeki zaman, para, beden gücü, mesafe gibi birçok engeli kaldırmıştır. Böyle olunca yaşlı, engelli, yoksul, milyonlarca sessiz yurttaş da Hareket'te yer alabilmiştir. Yeni teknolojiler pek çok kimse için Hareket'e katılmanın riskini ortadan kaldırmamış ama azaltmıştır. Çok sayıda kimse çok uzak mesafelerden mesajlar göndererek Hareket'e katılabilmektedir. Milyonlarca kişiyi 'dijital eylemciye' dönüştüren *online destek* Hareket'e eşsiz bir moral gücü kazandırmıştır.

Gezi Hareketi kendi medyasını oluşturmayı başarmış ve yazılı ve görsel medyanın haber ve yorum üzerindeki hakimiyetini zayıflatmıştır. Başarının altında Hareket'in meydan ayağı ile sosyal medya ayağının birlikte çalışması yatmaktadır. Olaylar ve gelişmeler sokaklardan sosyal medyaya anında aktarılmış, diğer yönde ise sokaklar, sosyal medyadan gelen mesajlarla beslenmiş ve desteklenmiştir. Sanal alanın genişlemesi yeni örgütlenme modellerinin gelişmesine yol açmıştır. Çok sayıda web sitesi ve takipçileri, maaşlı personelin yaptığı işleri hiçbir ücret karşılığı olmadan yapmıştır. Sanal dünyada bağlantılar, arkadaşlıklar hatta ortak bir yeni dil ve kültür oluşmuştur.

Siyasi iktidar sosyal medyayı baskı ile durdurmayı denemiş, atılan mesajlar izlenmiş ve bazı kimseler tutuklanmıştır. Ne var ki Hükümet'in baskısı ve karartmaları Gezi Hareketi'ni durdurmaya, hatta hızını kesmeye yetmemiştir. Tüm baskılara karşı protestolar devam etmiş, bilginin bu kadar kolay yayılabildiği bir dünyada özgürlük hareketlerini baskı ile sona erdirmenin kolay olmadığı açıkça görülmüştür.

IV. Gezi Hareketi ve CHP

Gezi Hareketi yeni birliktelikler ve dayanışma biçimleri oluşturarak Türkiye’de sivil toplumun güçlenmesini sağlamıştır.Siyasi partiler ile toplumsal hareketler ve sivil toplum arasındaki ilişkiler artık bir işbölümü anlayışı üzerine oturtulmaktadır.

Siyasi partiler temsili demokrasinin güçlenmesini teşvik ederken toplumsal hareketler katılımcı demokrasiyi derinleştirmeye çalışmaktadır. Katılımın artması sonucu toplumsal hareketlere katılanlar politikanın doğrudan özneleri ve aktörleri haline gelebilmektedir.

CHP toplumsal hareketlere ve sivil toplum aktivizmine bakışını *Gençlik Raporu* ve *Sivil Toplum Raporu*’nda ortaya koymuştur. Gezi Hareketi öncelikle bir toplumsal harekettir ama Hareket birçok bakımdan sivil toplum ile yakından ilgilidir. Gezi Hareketi’ni daha iyi kavrayabilmek için bu iki kavram üzerinde ayrıntılı olarak durulması gerekmektedir. Kuramsal çalışmalar, toplumsal hareketler ve sivil toplumun genellikle benzer sorunları dile getirdiğini ve ortak toplumsal amaçlar güttüğünü vurgulamaktadır. Toplumsal hareketler ortaya çıkma ve gelişme aşamalarında sivil toplum kuruluşları tarafından desteklenmekte ve buna karşılık toplumsal hareketler zaman içerisinde kurumsallaşarak kendilerine sivil toplumda yer edinmektedir.

Çağdaş sivil toplum ideali hem devlet hem de piyasa karşısında özerk bir güç merkezi oluşturulmasını öngörmektedir. Bir dayanışma, işbirliği ve birliktelik alanı olarak sivil toplum karşılıklı güvenin gelişmesi, toplumsal tutkunluğun sağlanması ve demokrasinin güçlenmesine doğrudan katkıda bulunmaktadır. Gezi Hareketi yeni birliktelikler ve dayanışma biçimleri oluşturarak Türkiye’de sivil toplumun güçlenmesini sağlamıştır. Hareket sonrasında parklarda, kapalı alanlarda ve evlerde devam eden tartışma ve arayış platformlarını bu kapsamda değerlendirebiliriz. Gezi sürecinin bir sivil toplum dinamizmi yaratması Türkiye’de özgürlüklerin artmasına ve demokrasinin güçlenmesine önemli katkılarda bulunacaktır. Çağdaş demokrasilerde siyasi partiler hem toplumsal hareketlerden hem de sivil toplumdan beslenerek kendilerini yenilemekte ve değişen topluma ayak uydurabilmektedir. Bu anlayış çerçevesinde CHP,Gezi Hareketi’nin ortaya çıkardığı zengin insan kaynağından ve onların oluşturduğu birlikteliklerden en üst düzeyde yararlanma kararlılığındadır.

Toplumsal hareketlere ilişkin ikinci önemli konu içerik ve kapsam ile ilgilidir. 1980’li yıllardan itibaren gelişmiş ülkelerde yaygınlaşan yeni toplumsal hareketler öncelikle nükleer güç, barış, kadın, insan hakları ve çevre olmak üzere genellikle tek bir sorun üzerinde odaklanarak kamu çıkarlarını savunmuşlardır. Bu hareketler zaman içerisinde siyasi sistemleyeni bağlar oluşturarak kurumsallaşmış ve toplumda yaygın meşruiyet kazanmışlardır. Günümüzde bu hareketlerin ürünü olan sivil toplum kuruluşları, kamu kuruluşlarının da desteğini alarak kaynak bakımından zenginleşmiş ve uluslararası düzeyde faaliyet göstermeye başlamışlardır. Buna karşılık son on yılda toplumsal hareketlerin kapsamı ve içeriği önemli değişikliklere uğramıştır. Neo-liberal ekonomik küreselleşmenin protesto edilmesi son kuşak toplumsal hareketlerin ana eksenini oluşturmaktadır. Son on yıla damgasını vuran toplumsal hareketler başta sınıfsal olmak üzere toplumsal sorunları ön plana çıkartmaktadır. Bu yönüyle daha önceki dönemlerdeki işçi hareketlerine benzeyen bu toplumsal hareketler onlardan farklı olarak sivil toplumun güçlendirilmesi, çevresel

sürdürülebilirlik ve toplumsal cinsiyet eşitsizlikleri gibi konuları da siyasetin gündemine taşımaktadır.

Toplumsal hareket ve sivil toplum kavramlarından ilerleyerek Gezi Hareketi'ne ilişkin iki ana saptama yapabiliriz. Bir çevre koruma eylemi olarak başlamış olmakla birlikte Gezi Hareketi tek bir soruna odaklanan toplumsal hareketlerden farklıdır. Gezi aynı zamanda bir ekonomik ve sosyal düzen ile baskıcı niteliği giderek ağır basan siyasi iktidarı sorgulayan çok yönlü bir protesto hareketidir. Diğer yandan, toplantı ve tartışma platformlarının sürdürülüyor olmasına rağmen Gezi Hareketi için henüz iddialı ve kapsamlı bir kurumsallaşmadan söz etmek mümkün değildir.

Bir kere, Gezi Hareketi tek soruna odaklanan ve hızla kurumsallaşan 'yeni toplumsal hareketlerden' ayrılmaktadır.

İkincisi, Gezi Hareketi'nde neo-liberal ekonomik politikalara sert tepki gösterilmiş ve mağdur toplumsal grupların güçlendirilmesi konusu seslendirilmiştir.

Hareket'in gündeminde çevre ve kadın hakları konuları önemli yer tutmuştur. Yeni toplumsal hareketlerle bu özellikleri paylaşmakla birlikte Gezi Hareketi'nin temel yönelimi AKP iktidarının otoriter siyasi baskısı ve kişilerin yaşam tarzına yönelik müdahalelerine karşı bireylerin özgürlüklerinin ve haklarının savunulması olmuştur. Diğer bir deyişle özgürlük merkezli siyasi gündem ön plana çıkmıştır.

Üzerinde önemle durulması gereken diğer önemli konu toplumsal hareketler ile kurumsal siyaset ve daha net bir ifadeyle siyasi partiler arasındaki ilişkidir. Yakın bir zamana kadar toplumsal hareketlerin var olan siyasi partilerle ittifaklar kurması düşüncesi esas alınırdı. Oysa son yıllarda siyasi partiler ile toplumsal hareketler arasında işbölümü sağlanması görüşü ağır basmaya başlamıştır. Bunun önemli bir nedeni toplumsal hareketler ve sivil toplum örgütlenmelerinin giderek büyüyen canlı ve güçlü bir özerk alan haline gelmesidir. Avrupa'da özellikle sol partiler, toplumsal hareketlerin ve sivil toplumun taleplerinin ve iddialarının siyasi kurumlara taşınmasını temel işlevleri arasında görmektedir. Siyasi partiler ile toplumsal hareketler ve sivil toplum arasındaki ilişkiler artık bir işbölümü anlayışı üzerine oturtulmaktadır.

Siyasi partiler temsili demokrasinin güçlenmesini teşvik ederken toplumsal hareketler katılımcı demokrasiyi derinleştirmeye çalışmaktadır. Katılımın artması sonucu toplumsal hareketlere katılanlar politikanın doğrudan özneleri ve aktörleri haline gelebilmektedir. Gezi Hareketi'nin önemli kazanımlarından birisi de bu olmuştur.

Diğer yandan sivil toplum örgütlenmeleri ve toplumsal hareketler başta parlamento olmak üzere formel kurumlarda doğrudan temsil yetkisine sahip değildir. Onların bu açığını siyasi partiler kapatmaktadır. Sonuçta siyasi partiler ile toplumsal hareketler ve sivil toplum birbirini tamamlayarak hem temsili hem de katılımcı demokrasiyi güçlendirmektedir.

Kurumsal Siyaset ve Katılımcı Siyaset

CHP için Gezi Hareketi, Türkiye’de giderek kısıtlanan ve baskı altına alınan özgürlüklerin savunulması için verilen tarihi bir demokrasi mücadelesidir.

CHP ile Gezi Hareketi arasındaki en önemli bağ savunulan ortak değerlerdir. Bu değerler arasında öncelikle özgürlük, insan hakları, kadın-erkek eşitliği, çoğulculuk, hoşgörü ve demokrasiyi sıralayabiliriz. Hem Gezi Hareketi hem CHP bireylerin özel yaşam dünyasına müdahale edilmesine karşıdır. CHP geleceğe yönelik siyasi misyonunu ‘özgürlük ve demokrasi’ hedefini gerçekleştirmek olarak tanımlamıştır. Gezi ile CHP arasında öncelikle bu ortak değerler, talepler ve hedefler üzerinden yakınlık kurulmalıdır.

CHP, Gezi Hareketi’ne ilişkin tüm yayınları sistemli biçimde takip etmekte, parti kütüphanesinde bir Gezi arşivi oluşturmaktadır. CHP sosyal medyanın kullanılması konusunda Gezi Hareketi’nin deneyim ve pratiklerinden en üst düzeyde yararlanmaktadır. Hâlihazırda CHP milletvekilleri, örgüt yöneticileri, üyeler ve partinin Gençlik ve Kadın Kolları park forumlarını ve kapalı alanlarda sürdürülen tartışmaları izlemekte ve ortaya atılan görüş ve talepleri partiye aktarmaktadır. Kasım ayında İstanbul’da yapılan Sosyalist Enternasyonal Toplantısı’nda Gezi Hareketi tüm dünyadan gelen katılımcılara görsel materyal kullanılarak da anlatılmış ve Gezi eylemcilerinin temsilcilerine düşünce ve görüşlerini anlatmaları için konuşma imkânı tanınmıştır. Böylece Gezi Hareketi kendisini uluslararası kamuoyuna anlatmak için iyi bir olanak bulmuş ve bu olanağı en iyi şekilde değerlendirmiştir.

Gezi Hareketi’nin görüş ve taleplerini dile getiren platformların yerel seçimlerde en iyi ve kapsamlı biçimde temsil edilmesi için çalışmalar yapılmaktadır. CHP yeni parti programını hazırlarken sivil toplum kuruluşlarının yanı sıra Gezi platformlarının görüşlerine başvurarak katılımcı bir süreç uygulayacaktır. Nihayet, CHP ile Gezi Hareketi arasındaki ilişki CHP’nin genç kuşaklarla buluşması çerçevesinde ele alınmalıdır. Bu kapsamda, CHP’nin *Gençlik Raporu*’nda yer alan genç kuşaklara ilişkin görüşleri gençlere en etkin biçimde iletilecektir. Gezi Hareketi ile yakın bir siyaset bağının kurulması CHP’li gençlerin bu alanda yürüteceği çalışmalar kadar parti örgütünün gençleşmesinden geçmektedir. Gezi Hareketi yetenekli gençlerin siyasete kazandırılması için zengin bir insan kaynağı sunmaktadır. CHP bu fırsatı en üst düzeyde değerlendiren parti olma iddiasını kararlılıkla sürdürmektedir.

CHP için Gezi Hareketi, Türkiye’de giderek kısıtlanan ve baskı altına alınan özgürlüklerin savunulması için verilen tarihi bir demokrasi mücadelesidir. CHP için Gezi Hareketi, ülkemizde özgürlükçü, katılımcı ve çoğulcu demokrasi mücadelesi doğrultusunda atılmış tarihi bir adımdır. CHP kuruluş felsefesinden gelen anlayışla doksan yıllık siyasi tarihi boyunca Türkiye’de gerçekleştirilen tüm ilerici toplumsal hareketlerin yanında ve çoğu zaman merkezinde yer almıştır.

CHP'nin kendisi bir büyük toplumsal ve siyasi hareketten, Türkiye'nin kurtuluş hareketinden doğmuştur ve partininiki temel ideolojik dayanağından biri olan Cumhuriyet değerleri bu hareketten kaynaklanmıştır. CHP'nin diğer temel ideolojik dayanağını oluşturan sosyal demokrasi Türkiye'de yükselen işçi hareketi ile birlikte emeğin üstünlüğünü savunan Ortanın Solu Hareketi'nin ürünüdür. CHP, Cumhuriyet tarihi boyunca başta gençlik ve kadın hareketleri olmak üzere tüm ilerici toplumsal hareketlere destek vermiş ve her zaman bu hareketlerin başlıca savunucusu olmuştur.

CHP toplumsal hareketlerle bağlar kurmak, birlikte çalışmak ve ortak değerleri savunmak konusunda çok zengin deneyime sahip olan bir partidir. CHP, tarihi birikiminin verdiği güç ve inançla Gezi Hareketi ile başta dayanışma, eşitlik, barış, demokrasi olmak üzere tüm ortak değerler üzerine inşa edilmiş yeni ve daha iyi bir toplum kurma hedefini paylaşan en büyük siyasi partidir.